

Kraków, 10.07.2023

prof. dr hab. **Beata Glinka**

Katedra Przedsiębiorczości i Systemów Zarządzania

Wydział Zarządzania, Uniwersytet Warszawski

Recenzja rozprawy doktorskiej magister Niny Rapo zatytułowanej „**Competence Potential of Startup Founders in Poland**”, napisanej w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika, pod kierunkiem prof. dr hab. Aldony Glińskiej-Noweś i promotora pomocniczego prof. dr Miguela Pereira Lopes

I. PODSTAWA FORMALNA

1. Podstawą sporządzenia recenzji jest pismo Przewodniczącej Rady Dyscypliny Naukowej Nauki o Zarządzaniu i Jakości Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, prof. dr hab. Aldony Glińskiej-Noweś, z dnia 12.06.2023, informujące o powołaniu mnie przez Radę, w dniu 24.05.2023, na recenzentkę rozprawy doktorskiej mgr Niny Rapo.
2. W ocenie merytorycznej uwzględniłam wymogi określone w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r. (Dz. U. 2018 poz. 1668 z późniejszymi zmianami), w szczególności z art. 187 tejże Ustawy.
3. Przedmiotem oceny jest praca pisemna zredagowana w języku angielskim (art. 187 p.3), o łącznej objętości 122 stron (wraz ze streszczeniami w języku polskim i angielskim, bibliografią i załącznikami). Praca zawiera niezbędne elementy typowe dla takiego dzieła i wymagane przez Ustawę (art. 187), a także została przedstawiona w formie, która umożliwia jej ocenę.

II. OPINIA OGÓLNA

Praca przedstawiona przez magister Ninę Rapo („Competence Potential of Startup Founders in Poland”) jest przygotowana na dobrym poziomie. Jest to opracowanie

interesujące, które w pełni zasługuje na pozytywną ocenę. Problematyka podjęta w rozprawie mieści się w dyscyplinie nauki o zarządzaniu i jakości.

Wartość merytoryczna rozprawy, przygotowanej pod kierunkiem prof. Aldony Glińskiej – Neweś i prof. Miguela Pereiry Lopesa, uzasadnia mój wniosek o dopuszczenie Doktorantki do publicznej obrony. Doktorantka poświęciła swoją pracę kompetencjom założycieli startupów w Polsce. Jako główny cel pracy przedstawiono opracowanie „modelu badawczego mającego na celu identyfikację relacji pomiędzy cechami demograficznymi założycieli startupów, ich potencjałem kompetencyjnym, indywidualnym postrzeganiem sukcesu i wynikami startupów” (s.3). Jako cel przeprowadzonych badań przedstawiono operacjonalizację wyników startupów, identyfikację potencjału kompetencyjnego założycieli polskich startupów oraz ich cech demograficznych, określenie tego jak założyciele definiują sukces osobisty, a także zdefiniowanie relacji pomiędzy wymienionymi konstruktami (s.3 – 4).

Tematyka pracy jest odpowiednia dla rozprawy doktorskiej. Moim zdaniem ważne jest podejmowanie takich popularnych tematów w sposób przyczyniający się do bardziej systematycznego ich zbadania i lepszego naukowego opisu. Problematyka startupów zdominowana jest przez pozycje poradnikowe, czasem także raporty, które nie zawsze odpowiadają wymogom dobrze przygotowanych opracowań naukowych. Takie prace jak ta przedstawiona do oceny mogą przyczynić się do bardziej systematycznego rozpoznania zjawiska.

Przedstawiona do oceny praca spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim. Mgr Nina Rapo wykazuje się dobrą orientacją w podjętej tematyce, pokazuje także odpowiednie przygotowanie do prowadzenia badań empirycznych (z wykorzystaniem metod jakościowych).

III. UWAGI SZCZEGÓŁOWE

Praca doktorska magister Niny Rapo, co raz jeszcze podkreślam, zasługuje na pozytywną ocenę. Na taką ocenę składa się zarówno dobór tematyki, jej znaczenie i aktualność, jak i umiejętność prowadzenia badań zgodne z regułami sztuki.

Zasadnicza, merytoryczna część pracy obejmuje strony 6 – 98; pozostałe elementy to bibliografia, spisy i załączniki, co łącznie daje 122 strony. Praca to zatem opracowanie dość lapidarne, zwłaszcza, gdy weźmiemy pod uwagę, iż bazuje ona na badaniach jakościowych. Objętość taka jest w dużym stopniu uzasadniona merytoryczną zawartością pracy, choć niektóre części z korzyścią dla pracy mogłyby zostać nieco rozwinięte. Relatywnie niewielką objętość do pewnego stopnia tłumaczy

też język – prace przygotowane w języku angielskim na ogół mają mniejszą objętość niż te przygotowane po polsku.

W kolejnych częściach opinii nie charakteryzuję szczegółowo zawartości merytorycznej poszczególnych rozdziałów, odnoszę się raczej do ich konstrukcji, wartości merytorycznej prowadzonych rozważań, wzajemnych powiązań oraz logiki wywodu. Moje uwagi Doktorantka może potraktować jako zaproszenie do dyskusji podczas obrony, a także jako sugestie pozwalające na doskonalenie warsztatu.

1. Tematyka i struktura pracy

Jak wspomniałam wcześniej, tematyka podjęta przez Doktorantkę, jest ważna i aktualna, warta podjęcia w rozprawie doktorskiej.

Struktura pracy jest typowa, pozwala na dość łatwe śledzenie logiki wywodu. Praca składa się z sześciu rozdziałów i wstępu. Pracę rozpoczyna wstęp, który stanowi dobry przewodnik po pracy. Po tej części następuje przedstawienie teoretycznych koncepcji będących podstawą pracy (rozdział 1. i rozdział 2.), a następnie opis metodyki (rozdział 3.), wyników badań (rozdział 4.), dyskusji (rozdział 5.) i konkluzji (rozdział 6.). Koncepcje teoretyczne kluczowe dla pracy są wyraźnie nakreślone i stanowią dobre tło dla pozostałych analiz.

Moim zdaniem rozdziały 5 i 6 z powodzeniem można było połączyć, także z uwagi na ich objętość. Podobnie, rozdział poświęcony metodom wykorzystanym w pracy jest bardzo lapidarny i można było rozważyć przedstawienie go jako części rozdziału empirycznego (alternatywnie – można było go rozbudować bardziej szczegółowo charakteryzując metodykę). W rozdziale 3 wyróżniono tylko 1 podrozdział – co nie jest dobrą praktyką (warto w tym wypadku było rozważyć rezygnację z podrozdziałów). Takie usterki związane ze strukturą nie wpływają zasadniczo na odbiór pracy, w większości są kwestią wyborów podjętych przez Doktorantkę – a do takich ma ona przecież pełne prawo. Proporcje między częścią teoretyczną i empiryczną są dość typowe, choć jak na pracę opartą na badaniach jakościowych, część empiryczna jest relatywnie krótka.

Reasumując, tematyka pracy zasługuje na docenienie, zaś struktura jest odpowiednia dla rozprawy doktorskiej. Nie mam również zastrzeżeń co do logiki zawartych w pracy wywodów – poszczególne rozdziały są ze sobą powiązane tak, że czytelnik z łatwością odnajduje się w pracy. Taka spójność ułatwia odbiór treści.

2. Teoretyczne podstawy pracy

Wartość merytoryczną pracy można ocenić zarówno w warstwie teoretycznej, jak i empirycznej. W tej części recenzji odniosę się do teoretycznych podstaw pracy (rozdziały pierwszy i drugi), a w kolejnej – do założeń, metod, wyników badania i ich dyskusji (rozdziały 3 – 6).

W pierwszym rozdziale mgr Nina Rapo skupiła się na problematyce startupów, a także innowacji, jako wyznacznika działalności startupów. W tej części pracy dostajemy syntezę wiedzy z różnych źródeł i przedstawionej z różnych perspektyw i na różnych poziomach. Z jednej strony mamy zatem odniesienia do źródeł naukowych, z drugiej zaś przedstawienie danych prezentowanych na przykład przez europejskie instytucje statystyczne, a także przez organizacje komercyjne (np. firmy konsultingowe). Takie mieszanie koncepcji nieco razi. Uważam, że można je było w rozdziale pierwszym połączyć, przydatna byłaby jednak bardziej precyzyjna struktura narracji – pokazująca trendy w badaniach i „tło problemu” (tu zasadne byłyby odwołania do raportów i źródeł popularnych). Po rozważaniach dotyczących innowacji (i perspektywy europejskiej), Doktorantka przechodzi do opisu kluczowego dla pracy pojęcia startupu. Ta część nieco rozczarowuje, gdyż systematyzuje głównie wiedzę popularną i nie odpowiada na pytania o główne tendencje naukowych badań poświęconych startupom. Chciałabym, żeby podczas obrony Doktorantka systematyzując swoje rozważania pokazała główne nurty badań startupów obecne w naukowej literaturze (w tym literaturze z zakresu przedsiębiorczości). Kolejna część rozdziału poświęcona jest polskiemu ekosystemowi startupów, i tu również można byłoby oczekiwać mocniej naukowo ugruntowanych analiz samego pojęcia ekosystem, które prowadziłyby do lepiej usystematyzowanego opisu polskiego ekosystemu startupów. Wyjście poza raporty byłoby bardzo uzasadnione. Obecnie w podrozdziale opis profilu startupów miesza się z opisami ekosystemu. Ostatnia część rozdziału poświęcona jest kwestii wyników (1.4. Startup performance outcomes). W całym rozdziale dobrą praktyką stosowaną przez doktorantkę jest prezentacja licznych tabel, które do pewnego stopnia podsumowują wywód i – przynajmniej częściowo – porządkują zawarte treści.

W drugim rozdziale Autorka przechodzi z wymiaru kontekstualnego i organizacyjnego na poziom indywidualny – założycieli startupów.

W tej części znajdujemy cztery podrozdziały poświęcone różnym wymiarom indywidualnych charakterystyk i profilowi założycieli startupów. Autorka rozpoczyna od klasycznej, ale relatywnie mało w Polsce rozpowszechnionej teorii „upper

echelons” (często tłumaczonej jako „teoria wyższych szczebli”, lub pozostawianej pod oryginalną nazwą angielską). Ta teoria, która najczęściej wykorzystywana jest w odniesieniu do korporacji, dużych organizacji, została przez Doktorantkę przeniesiona na grunt startupów (które na ogół dużymi firmami przecież nie są). Kolejne podrozdziały zawierają analizy rozmaitych właściwości założycieli. Wydaje się, że podobnie jak w rozdziale pierwszym – Doktorantka prezentuje rozległą wiedzę, przedstawia ją jednak w mało uporządkowany sposób. W literaturze są różne konwencje opisu kompetencji przedsiębiorczych (począwszy choćby od tej najbardziej rozpowszechnionej, w której Barbara Bird wykorzystwała i dostosowała koncepcję kompetencji menedżerskich), autorka odnosi się jednak raczej do kompetencji w ogóle (s.55). Następnie Doktorantka przeskakuje na grunt zasobów przedsiębiorczych, by potem wrócić do umiejętności (które wcześniej zostały zdefiniowane jako składowa kompetencji). I tak pisząc o umiejętnościach (skills, s. 56), Autorka wymienia całą grupę autorów, płynnie przechodzi na grunt kapitału ludzkiego i zdolności. Nie pisze jednak jakie umiejętności analizowali poszczególni autorzy. Innymi słowy, magister Nina Rapo oferuje własne sposoby porządkowania, miejscami nie są one jednak dopracowane, co czasem powoduje wrażenie wyważania otwartych drzwi. W części 2.4 znajdujemy powrót do uznanych modeli kompetencji, aczkolwiek nie tych rozwijanych na gruncie przedsiębiorczości (s. 60.). Część 2.4 porządkuje treść wyraźniej niż poprzednie podrozdziały, jej tytuł sugeruje jednak prezentację modelu – i szkoda, że Autorka nie zilustrowała swoich rozważań schematem.

Podsumowując, teoretyczne rozdziały pracy pokazują biegłą orientację Doktorantki w problematyce pracy. Widoczna jest znajomość literatury naukowej, raportów, a także literatury popularnej dotyczącej start-upów. Widać również autentyczne zainteresowanie Autorki opisywaną tematyką.

3. Cele i założenia badania, metodyka, wyniki badań i ich interpretacja

Praca przygotowana przez mgr Rapo bez wątpliwości mieści się w dyscyplinie nauki o zarządzaniu i jakości, ukazując problematykę kompetencji przedsiębiorczych (która najczęściej poruszana jest w ramach subdyscypliny przedsiębiorczość).

Cele, pytania badawcze i zarys metodyki rozprawy lapidarnie przedstawiono już we wstępie. Przyznam, że po rozdziale opisującym metodykę oczekiwałam rozwinięcia tych zagadnień, i oczekiwania te zostały tylko częściowo spełnione. W

przypadku przeprowadzonego badania empirycznego Doktorantka wskazała na wykorzystanie częściowo ustrukturyzowanych wywiadów, obserwacji i sporządzania notatek. W opisie nie znajdujemy żadnych szczegółów dotyczących obserwacji i notatek. Mało jest także informacji o sposobie analizy danych (choćby o tym, czy zastosowano predefiniowane kody/kategorie, czy też nie). Doktorantka wskazała, że praca zawiera książkę kodów i scenariusz wywiadu. O ile scenariusz jest w załączniku – książki kodowej nie odnalazłam, a zapewne pozwoliłaby ona na częściową przynajmniej odpowiedź na moje pytania. W obecnej formie nie do końca wiem jak obszerny materiał analizowano i jak owa analiza przebiegała. To, co stanowiło dla mnie pewne zaskoczenie, to deklaracja osiągnięcia nasycenia teoretycznego już po około 10 wywiadach (Doktorantka finalnie przeprowadziła ich 12). Przy tak zróżnicowanej wiekowo (22 – 39) i branżowo populacji, oczekiwałabym takiego nasycenia przy większej liczbie wywiadów. Podczas obrony chętnie usłyszałabym interpretację Doktorantki – z czego jej zdaniem wynikała tak wczesna saturacja/nasycenie teoretyczne.

Tak jak wspomniałam, w opisie metodyki brakuje mi nieco wskazania sposobów analizy i tego, na jakiej zasadzie skonstruowany został rozdział empiryczny (nie ma tu podporządkowania 4 pytaniom badawczym – przy 7 podrozdziałach trudno znaleźć bezpośrednie przełożenie, więc może jest podporządkowanie narracji głównym kategoriom, które wyłoniły się z terenu?). To nieco utrudnia, w przypadku badania jakościowego, odbiór i interpretację opisanych wyników. Abstrahując jednak od tej słabości trzeba podkreślić, że zawarty w części empirycznej opis to moim zdaniem mocna część pracy. Opis jest ciekawy, przygotowany w sposób typowy dla opisu badania jakościowego (narracja jest bogato ilustrowana cytatami z terenu, co czyni ją zdecydowanie żywszą). Choć empiria nie jest nadmiernie rozbudowana, to ona właśnie stanowi, w mojej opinii, wartość dodaną pracy. Również dyskusja uzyskanych wyników jest interesująca i kompetentnie przedstawiona (rozdział 5.). W tej dyskusji trochę brakuje mi integracji wyników badań empirycznych – np.. poprzez schematyczne przedstawienie wyłaniającego się z terenu obrazu. W ten sposób praca nie pozostawiała niedosytu w obszarze interpretacji wyników, a czytelnik znacznie lepiej widziałby główne osiągnięcia pracy i jej wkład w poszerzenie wiedzy dotyczącej założycieli startupów. Pracę kończy liczący 2 strony i 4 wersy rozdział „Conclusion”. Przyznam, że wolałabym, by był on nieco bardziej rozbudowany, co w szczególności dotyczy pokazania głównych elementów wartości dodanej, ale też wskazania i

przedyskutowania ograniczeń przeprowadzonego badania (obecnie Doktorantka pisząc o ograniczeniach koncentruje się głównie na możliwych kierunkach przyszłych badań).

Na koniec warto podkreślić, że część teoretyczna i empiryczna pracy pozostają ze sobą w ścisłym związku, a interpretując wyniki i prowadząc dyskusje – Doktorantka na ogół stara się nie wychodzić poza możliwości, jakie zapewnia zgromadzony materiał empiryczny.

4. Język i formalna strona rozprawy

Język rozprawy jest odpowiedni, pracę czyta się na ogół dobrze. Zdarzają się oczywiście potknięcia stylistyczne i językowe, ale jest to naturalne w pracach doktorskich.

Przedstawiona do oceny rozprawa jest odpowiednio przygotowana pod względem formalnym i technicznym. Autorka w jednolity sposób przywołuje publikacje w tekście, jednak drobne niedociągnięcia można znaleźć w bibliografii. Kilkakrotnie Doktorantka podaje dwa razy tę samą pozycję (np. 5 i 7; 86 i 87; 95 i 96; 99 i 100; 143 i 147 – tu tytuł w 2 językach; 152 i 153; 157 i 158; 187 i 188; 196 i 197), czy też niejednolicie podaje nazwiska autorów (czasem bez inicjału imienia, najczęściej z inicjałem, choć czasem też z całym imieniem). Takie błędy można było z powodzeniem wyeliminować, ich nagromadzenie sprawia wrażenie pewnego niedopracowania rozprawy.

Pomimo wskazanych niedociągnięć, językową i formalną stronę pracy można uznać za odpowiednią. Nie jest to wprawdzie kryterium oceny pracy, jednak ponieważ język i forma wpływają na odbiór przekazu, odniosłam się do niego i stwierdzam, że Doktorantka starała się komunikować z czytelnikami w sposób czytelny.

IV. PODSUMOWANIE

Podsumowując, powtórzę, że moja ocena pracy mgr Niny Rapo jest pozytywna. Jest to opracowanie interesujące i dobrze przygotowane. Doktorantka wykazała adekwatne umiejętności projektowania i prowadzenia badań empirycznych, a także biegłą orientację w podjętej problematyce. W związku z tym praca może stanowić podstawę do dopuszczenia do publicznej obrony.

Za silne strony pracy można uznać:

- Dobrą orientację w omawianej problematyce,
- Wielostronne podejście i wykorzystywanie źródeł z różnych dyscyplin i subdyscyplin,
- Interesująco przedstawione wyniki badania empirycznego.

Praca ma też pewne słabsze strony, do których zaliczyłabym w szczególności:

- Nadmierne wykorzystanie literatury poradnikowej i popularnej (niekiedy kosztem opracowań naukowych z badanego obszaru),
- Brak systematyczności w opisie ram teoretycznych pracy,
- Zbyt lapidarny opis metodyki badania.

Na koniec muszę podkreślić, że choć rozprawa – jak wszystkie tego typu opracowania – nie jest pozbawiona słabszych stron, uważam, że jej silne strony przeważają nad słabościami, co sprawia, że nie mam wątpliwości pozytywnie oceniając przedstawiony mi dokument.

V. WNIOSEK KOŃCOWY

Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska spełnia wymogi określone w art. 187 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r. W szczególności, rozprawa doktorska mgr Niny Rapo prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną Kandydatki w dyscyplinie nauki o zarządzaniu i jakości oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia przez Nią pracy naukowej (art. 187 p.1), zaś przedmiotem rozprawy jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego (art. 187 p.2).

Pani magister Nina Rapo podjęła w swojej pracy aktualny, ważny i interesujący temat, odpowiednio radząc sobie z jego realizacją. Uwzględniając omówione we wcześniejszych punktach cechy rozprawy, pozytywnie oceniam całość pracy oraz wnoszę o dopuszczenie Doktorantki do publicznej obrony.

Beata Glinka